

حکمرانی غلامان گرجی بر

فارس

(الله وردی خان و امام قلی خان)

عبدالمجید آبار

بهمن ۱۳۹۷

سرشناسه:	آبیار، عبدالمجید، ۱۳۵۳-
عنوان و نام پدیدآور:	حکمرانی غلامان گرجی بر فارس: اللهوردی خان و امامقلی خان / نویسنده: عبدالمجید آبیار؛ ویراستار: سید عبدالرضا موسوی.
مشخصات نشر:	فارس: نشر ایراهستان، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری:	۱۹۶ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۶۸۰-۲۱۶۶
وضعیت فهرست نویسی:	فیپا
یادداشت:	کتابنامه
موضوع:	اللهوردی خان، ۱۰۲۳-ق.
موضوع:	امامقلی خان بن اللهوردی خان، ۱۰۲۴-ق.
موضوع:	اللهوردی خان (خاندان)
موضوع:	Allah Verdi khan family
موضوع:	سرداران - ایران - فارس.
موضوع:	General—iran—fars
موضوع:	ایران - تاریخ - - صفویان، ۹۰۷-۱۱۴۸ق.
موضوع:	Iran—history—safavids, ۱۵۰۲-۱۰۵۰
رده‌بندی کنگره:	DSR۱۱۸۹/الف، ۱۱۰۹۷
رده‌بندی دیویی:	۹۰۵/۰۷
شماره کتابشناسی ملی:	۵۲۱۲۲۷۶

نام کتاب: حکمرانی غلامان گرجی بر فارس مؤلف: عبدالمجید آبیار
ویراستار: سید عبدالرضا موسوی صفحه آرایی: عراج جلد: محمد میر
ناشر: ایراهستان نوبت چاپ: اول - زمسن ۱۳۹۷
شمارگان: ۵۰۰ جلد قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۸۰-۲۱۶۶

انتشارات ایراهستان

فارس - لامرد - علامرودشت - کد پستی: ۷۴۴۴۱۶۱۶۴۷

۰۹۱۷۳۸۲۷۰۰۲ - irahestanpub@gmail.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹.....	مقدمه :
	فصل اول: بررسی و نقد منابع
۱۶.....	۱. نقد و ارزیابی منابع و مآخذ اصلی
۳۳.....	۲. پژوهش‌های جدید
	فصل دوم : سوابق روابط تاریخی ایران و گرجستان
۳۷.....	۱. صفویان و سرزمین گرجستان
۴۳.....	۲. دلایل حملات صفویان به گرجستان
۴۶.....	۳. سیاست شاه عباس اول در ایجاد حکومت متمرکز
	فصل سوم : فارس در عصر حکمرانی الله‌وردی خان
۵۳.....	۱. الحاق کوه گیلویه به قلمرو فارس
۵۸.....	۲. سرکوب شاه‌ویردی خان حاکم لرستان

۳. فتح بحرین ۶۰

۴. تسخیر لار ۶۷

۵. شورش اعراب احمدی ۸۰

۶. فارس در نبرد با عثمانی ۸۱

۷. مرگ اثاروردی خان ۸۷

فصل چهارم : فارس در عصر حکمرانی امام قلی خان

۱. نبرد با استعمارگران پرتغالی ۹۳

۲. فتح گمبرون ۹۶

۳. فتح هرمز ۹۹

۴. اخراج پرتغالی‌ها از هرمز ۱۱۲

۵. اتحاد ایران و شرکت هند شرقی انگلیس برای فتح هرمز ۱۱۴

۶. تسخیر قشم ۱۱۹

۷. تصرف جزیره هرمز ۱۲۴

۸. نبرد با عثمانی در جبهه غرب ۱۳۷

۹. فرجام امام قلی خان ۱۴۸

فصل پنجم : فارس در سال‌های پایانی حکومت صفوی

۱. فارس در سال‌های پایانی حکومت صفوی ۱۵۷

۲. فارس در عصر شاه سلطان حسین صفوی ۱۶۶

۷. فصل اول: نقد و ارزیابی منابع.....

۳. توطئه درباریان علیه فتحعلی خان داغستانی..... ۱۶۹

۴. فتح فارس به دست سپاهیان افغان..... ۱۷۲

فصل ششم: نتیجه گیری..... ۱۷۷

کتابنامه..... ۱۸۳

www.ketab.ir

مقدمه

دوره صفویه یکی از مهم‌ترین دوره‌های تاریخی ایران پس از اسلام است چرا که از یک سو ایران پس از مدت‌ها آشفتگی و هرج و مرج سیاسی، دارای وحدت ارضی، حکومت مرکزی و مذهب رسمی شد و از سوی دیگر به دنبال دور زدن دماغه‌ی امیدنیک توسط دریانوردان پرتغالی و شرف راه‌های جدید دریایی از اروپای غربی به شرق تکاپوهای استعمارگران اروپایی در این‌ها آغاز شد و ایران به سبب قرار داشتن در کنار یکی از مهم‌ترین آبراهه‌های دنیا مورد توجه استعمارگران اروپایی قرار گرفت. رویکرد استعماری اروپائیان به ایران و هدف آنها در بهره‌گیری از اختلافات صفویان و امپراتوری عثمانی در جهت جلوگیری از توسعه طالبان ترکان عثمانی در اروپا باعث نزدیکی هر چه بیشتر برخی از دول اروپایی به ایران شد، لذا تحقیق و بررسی تحولات این دوره تاریخی با توجه به آنچه گفته شد ضروری به نظر می‌رسد.

تشکیل دولت صفوی در واقع تحول بزرگی بود که در قرن دهم هـ.ق. در ایران و بلکه در مشرق زمین به وجود آمد، چرا که ایران پس از قرن‌ها فرمانروایی حکومت‌های ناتوان و کوچک منطقه‌ای و هجوم بیگانگان توانسته بود با انتخاب مذهب شیعه به عنوان

مذهب رسمی کشور حکومت مستقل و قدرتمندی را به وجود آورد و برای اولین بار هم به لحاظ سیاسی و نظامی و هم به لحاظ مذهبی و فکری با امپراتوری قدرتمند عثمانی به رقابت پردازد. هر چند این دولت قدرتمند را شاه اسماعیل صفوی پایه‌ریزی نمود و در تشکیل آن تلاش‌های زیادی کرد، اما دوران تثبیت این دولت در زمان شاه تهماسب و بالاخره اوج آن در دوران حکومت ۴۲ ساله‌ی شاه عباس اول بود در واقع عصر شاه عباس اوج اقتدار ایران در دوره صفوی در تمام ابعاد نظامی، سیاسی، هنری، فرهنگی، اقتصادی، روابط خارجی و ... می‌باشد. شاه عباس با توانائی‌های فردی خاصی که در خود داشت توانست کشوری را که به واسطه‌ی مشکلات شاه تهماسب به دلیل کشمکش‌های داخلی و حملات بیگانگان از شرق و غرب در حال فروپاشی بود، از لبه‌ی پرتگاه سقوط نجات داده و به اوج قدرت برساند. تدبیر و سیاست خاصی که شاه عباس در ایجاد اصلاحات داخلی پیش گرفت مهم‌ترین عامل موفقیت وی در این زمینه بود. مهم‌ترین اصلاحات داخلی وی محدود کردن قدرت نیروی قزلباش یعنی طوایفی که در تشکیل دولت صفوی موثر بود و روی کار آوردن دسته جات جدیدی از غلامان گرجی، چرکس و ارمنی و قدرت بخشیدن به آنها بود. این تحول سبب روی کار آمدن اشرافیت جدید ولی که مطیع به شاه گردید به طوری که این طبقه بر خلاف طوایف و قبایل دیگر تمام هم و غم خود را در جهت کسب رضایت ولی‌نعمت خود داشت و حاضر بود در راه وی جان نثاری کند.

در دوره‌ی شاه عباس دول اروپایی تلاشهای خود را برای نزدیکی به ایران افزایش دادند از سوی دیگر شاه عباس نیز که درصدد توسعه‌ی رابطه با اروپائیان بود نمایندگانی را به اروپا اعزام کرد.

یکی از اقدامات مهم شاه عباس، انتقال پایتخت به اصفهان بود که به دلایل مختلف انجام گرفت. اول آنکه اصفهان در مقایسه با قزوین از مرکزیت بیشتری برخوردار بود، دیگر اینکه شاه عباس به این وسیله می‌خواست پایتخت را از خاستگاه‌های ایلات قزلباش دور کند چرا که قدرت بی‌حد و حصر و رقابت و کشمکش‌های آنها را مانعی بزرگ برای تشکیل یک حکومت مرکزی نیرومند می‌دانست. علاوه بر آنچه گفته شد انتقال پایتخت به اصفهان بیانگر توجه و گرایش شاه عباس به ایالات مرکزی و جنوبی کشور بود که در برنامه‌های آتی شاه عباس نقش مهم‌تری در مقایسه با گذشته ایفا کردند. فارس، اصفهان و کرمان ایالاتی بودند که در این راستا مورد توجه شاه عباس واقع شدند. با نگاهی به گذشته در می‌یابیم که فارس از ابتدای روی کار آمدن صفویان تا اوایل سلطنت شاه عباس اول در ساختار سیاسی، نظامی و اقتصادی صفویان اهمیت کمی داشت و ایالتی درجه دوم محسوب می‌شد و در مقابل، ایالتی با زیربایجان و خراسان از اهمیت و اعتبار ویژه‌ای برخوردار بودند. با روی کار آمدن شاه عباس و انتقال پایتخت به اصفهان، فارس به ایالتی مهم و درجه اول تبدیل شد و در راهکارها و برنامه‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشور نقش عمده‌ای ایفا کرد.

در بیان علل اهمیت فارس در این دوره، اولین موضوعی که باید به آن اشاره کرد ناامنی مسیر تجارت ایران با اروپا بود که از خاک عثمانی می گذشت. امنیت این مسیر به روابط سیاسی دو کشور که همواره دستخوش دگرگونی و فراز و نشیب‌های بسیاری بود بستگی داشت از سوی دیگر استفاده از این مسیر مستلزم پرداخت مبالغ قابل توجهی حقوق گمرک از سوی ایران به کشوری بود که بارها رو در روی آنها جنگیده بود. بدین گونه شاه عباس که در جستجوی بازارهای جدیدی برای ابریشم ایران بود بر آن شد که فکر تجارت با اروپا را از طریق خلیج فارس دنبال کند. آینده نشان داد که برای عملی کردن این فکر مشکلات بسیار متعددی وجود دارد. حضور پرتغالی‌ها که می‌خواستند انحصار تجارت منطقه را در دست داشته باشند عمده‌ترین مشکل بود لذا مزاحمت‌ها و اقدامات توسعه طلبانه پرتغالی‌ها باعث آغاز درگیری‌های شاه عباس با آنان شد. نقشی که فارس و حکمرانان آن در این درگیری‌ها ایفا کردند و نیز باز شدن پای استعمارگران انگلیسی و هلندی به منطقه اهمیت فارس را به عنوان «بهره» عدم نبرد با استعمارگران دو چندان کرد و باعث شد فارس به عنوان ایالت ساحلی خلیج فارس با توجه به وسعت و امکانات جمعیتی، نظامی و اقتصادی‌اش بیش از پیش مورد توجه واقع شود. موقعیت ممتاز بنادر فارس در تجارت از دیگر علل اهمیت یافتن فارس در این دوره بود اگر چه حضور پرتغالی‌ها در منطقه بزرگترین مانع در بهره‌گیری مناسب از این بندرها بود اما شاه عباس امید داشت با بیرون راندن پرتغالی‌ها از منطق، تجارت با نقاط مختلف جهان را از طریق این بنادر در اختیار گیرد.

با توجه به آنچه گفته شد فارس در دوره‌ی صفوی به خصوص در عصر شاه عباس اول از موقعیت ممتازی در ساختار سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ایران برخوردار گشت چنان که شاه عباس فرمانده کل ارتش ایران را به حکومت آنجا منصوب کرد. لذا اهمیت تحولات فارس در این دوره و نیز تعلق خاطر به این سرزمین باعث شد که نگارنده تحولات سیاسی فارس در عصر صفویه را به عنوان موضوع رساله‌ی خود انتخاب نماید. در بیان حوادث و تحولات فارس در این دوره‌ی تاریخی اگر چه تلاش زیادی جهت پرهیز از حاشیای پردازی شده است اما از آنجا که پرداختن به این تحولات بدون ارائه‌ی نمایی کلی از اوضاع مورد بحث ممکن نیست، لذا نگارنده ناگزیر شده در بخش‌های مختلف این پژوهش ابتدا تصویری کلی از موضوع ارائه داده و سپس به مسائل مربوط به فارس بپردازد.